

Υπόθεση C-346/23

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατ' εφαρμογήν του άρθρου 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

1 Ιουνίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Tribunal Supremo (Ισπανία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

17 Μαΐου 2023

Αναιρεσείουσα (εναγομένη πρωτοδίκως):

Banco Santander S. A., διάδοχος της Banco Banif S. A.

Αναιρεσίβλητη (ενάγουσα πρωτοδίκως):

Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales – Auge, ως εκπρόσωπος των μελών της: Andrea και Alberto

Αντικείμενο της κύριας δίκης

«Ελευθερία εγκατάστασης – Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών – Αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων – Οδηγία 2004/39/EK – Δικαίωμα άσκησης ενδίκων βοηθημάτων – Νομιμοποίηση των ενώσεων καταναλωτών – Πράξεις οι οποίες δεν μπορούν να θεωρηθούν κοινής, συνήθους ή γενικευμένης χρήσης ή κατανάλωσης»

Έκτακτο ένδικο μέσο λόγω δικονομικής παράβασης και αναίρεση που ασκήθηκαν ενώπιον του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ισπανία) κατά απόφασης του Audiencia Provincial de Granada (εφετείου Γρανάδας, Ισπανία), με την οποία απορρίφθηκε η έφεση της Banco Banif, S. A. (νυν Banco Santander, S. A.) κατά της πρωτόδικης απόφασης με την οποία έγιναν εν μέρει δεκτά τα αιτήματα της Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales – Auge (Ένωσης καταναλωτών και χρηστών γενικών υπηρεσιών, Ισπανία, στο εξής: Auge), ως εκπροσώπου των μελών της Alberto και Andrea, στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς με αντικείμενο την αναγνώριση της ακυρότητας, λόγω πλάνης

κατά τη δήλωση της βούλησης, πλειόνων συμβάσεων αγοράς χρηματοπιστωτικών προϊόντων.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περί ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης – άρθρο 267 ΣΛΕΕ

Προδικαστικό ερώτημα

«Λαμβανομένου υπόψη ότι οι ενώσεις καταναλωτών νομιμοποιούνται να εκπροσωπούν δικαστικώς επενδυτές/καταναλωτές οι οποίοι ασκούν αγωγή κατά επιχείρησης παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, λόγω παράβασης των υποχρεώσεων της κατά τη διάθεση πολύπλοκων χρηματοπιστωτικών προϊόντων, μπορούν τα εθνικά δικαστήρια να περιορίσουν κατ' εξαίρεση την εν λόγω νομιμοποίηση όταν, στο πλαίσιο ατομικής αγωγής, οι ενάγοντες είναι επενδυτές υψηλής οικονομικής επιφάνειας οι οποίοι εκτελούν πράξεις που δεν μπορούν να θεωρηθούν συνήθους και γενικευμένης χρήσης, ασκούν δε αγωγή μέσω της ένωσης καταναλωτών με αποτέλεσμα να μπορούν να τύχουν ενδεχόμενης απαλλαγής από τα δικαστικά έξοδα σε ένδικη διαδικασία στην οποία η αξία του αντικειμένου της διαφοράς είναι ιδιαίτερος υψηλή, αποφεύγοντας την καταβολή δικαστικών εγγυήσεων και την καταβολή των εξόδων του αντιδίκου σε περίπτωση αβάσιμων ή ακόμη και κακόβουλων αγωγών;»

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Οδηγία 2004/39/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων (στο εξής: MiFID I): άρθρο 52, παράγραφος 2 (δικαίωμα άσκησης ενδίκων βοηθημάτων).

Απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Απριλίου 2020, Reliantco Investments και Reliantco Investments Limassol Sucursala București, C-500/18, EU:C:2020:264.

Απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, σκέψεις 35 και 36.

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Το άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο ε, του Real Decreto Legislativo 1/2007, de 16 de noviembre, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (βασιλικού νομοθετικού διατάγματος 1/2007, της 16ης Νοεμβρίου 2017, περί εγκρίσεως του αναδιατυπωμένου κειμένου του γενικού νόμου περί προστασίας των καταναλωτών και των χρηστών και άλλων συμπληρωματικών νόμων), ορίζει ότι βασικό δικαίωμα των καταναλωτών είναι, ειδικότερα, η εκπροσώπηση των

συμφερόντων τους, μέσω των ενώσεων, συλλόγων, ομοσπονδιών ή συνομοσπονδιών καταναλωτών και χρηστών που έχουν συσταθεί δεόντως.

Το άρθρο 11, παράγραφος 1, του Ley de Enjuiciamiento Civil (κώδικα πολιτικής δικονομίας, στο εξής: LEC) ορίζει ότι, με την επιφύλαξη της ατομικής ενεργητικής νομιμοποίησης των θιγομένων, οι νομίμως συσταθείσες ενώσεις καταναλωτών και χρηστών νομιμοποιούνται ενεργητικώς να προασπίζουν δικαστικώς τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των μελών τους και εκείνα της ένωσης, καθώς και τα γενικά συμφέροντα των καταναλωτών και των χρηστών υπηρεσιών.

Δυνάμει της Disposición Adicional 2ª de la Ley 1/1996, de 10 de enero, de asistencia jurídica gratuita (δεύτερης πρόσθετης διάταξης του νόμου 1/1996, της 10ης Ιανουαρίου 1996, περί δικαστικής αρωγής, στο εξής: νόμος 1/1996), οι ενώσεις καταναλωτών έχουν δικαίωμα δικαστικής αρωγής, όταν οι ασκούμενες αγωγές «έχουν άμεση σχέση με προϊόντα ή υπηρεσίες κοινής, συνήθους ή γενικευμένης χρήσης ή κατανάλωσης».

Δυνάμει του άρθρου 36, παράγραφος 2, του νόμου 1/1996, τούτο συνεπάγεται ότι, εάν η ένωση ηττηθεί στη δίκη, δεν υποχρεούται να καταβάλει τα δικαστικά έξοδα στον αντίδικο, ακόμη και αν η αξία του αντικειμένου της διαφοράς είναι πολύ υψηλή, όπως δεν θα υποχρεούνταν να τα καταβάλουν τα συγκεκριμένα μέλη που η εν λόγω ένωση εκπροσωπεί στην ένδικη διαδικασία.

Το Real Decreto 1507/2000, de 1 de septiembre, que establece el catálogo de productos o servicios de uso común, ordinario y generalizado (βασιλικό διάταγμα 1507/2000, της 1ης Σεπτεμβρίου 2000, περί κατάρτισης καταλόγου προϊόντων και υπηρεσιών κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης), περιλαμβάνει στις σχετικές υπηρεσίες τις τραπεζικές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, γενικά (παράρτημα I, στοιχείο c, σημείο 13).

Τόσο το άρθρο 11, παράγραφος 2, του Ley Orgánica del Poder Judicial (νόμου περί Οργανισμού των Δικαστηρίων) όσο και το άρθρο 247, παράγραφος 2, του LEC προβλέπουν, με την ίδια διατύπωση, ότι τα δικαιοδοτικά όργανα απορρίπτουν με αιτιολογημένη απόφαση τις αγωγές, τις παρεμπόδιτες αγωγές και τις ενστάσεις που εγείρονται κατά πρόδηλη κατάχρηση δικαιώματος ή ενέχουν απάτη σχετική με τον νόμο ή τη διαδικασία.

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Από τον Μάιο του 2007 έως τον Μάρτιο του 2009, ο Alberto και η Andrea συνήψαν, με την Banco Banif S. A. (νυν Banco Santander S. A.), συμβάσεις οι οποίες αφορούσαν πέντε εντολές αγοράς χρηματοπιστωτικών προϊόντων (πέντε ομόλογων εκδοθέντων ειδικότερα από τις KBC, Lehman Brothers, PNP Parisbas και Abbey), ύψους από 150 000 ευρώ έως 300 000 ευρώ και συνολικού ύψους 900 000 ευρώ.

- 2 Όλες οι συμβάσεις συνήφθησαν ενόσω ήταν σε ισχύ η οδηγία 2004/39/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων (MiFID I).
- 3 Η Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales (στο εξής: Auge), ως εκπρόσωπος των μελών της Alberto και Andrea, άσκησε αγωγή κατά της τράπεζας, με αίτημα να αναγνωριστεί η ακυρότητα, λόγω πλάνης κατά τη δήλωση της βούλησης, των ως άνω συμβάσεων αγοράς χρηματοπιστωτικών προϊόντων, και να επιστραφεί στους επενδυτές το ποσό των 481 634,14 ευρώ, πλέον προμηθειών, εξόδων και τόκων. Η εν λόγω αγωγή έγινε δεκτή ως προς τις εντολές αγοράς των ετών 2007 και 2008 και απορρίφθηκε ως προς την εντολή αγοράς του έτους 2010. Ως εκ τούτου, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο διέταξε την επιχείρηση παροχής επενδυτικών υπηρεσιών να επιστρέψει στους ενάγοντες ποσό 462 515,74 ευρώ, νομιμοτόκως από την ημερομηνία των αντίστοιχων ακυρωθεισών επενδύσεων.
- 4 Η έφεση της εναγομένης απορρίφθηκε από το Audiencia Provincial de Granada (εφετείο Γρανάδας), το οποίο επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση, εκτιμώντας ότι η εναγομένη επιχείρηση δεν έλαβε υπόψη το επενδυτικό προφίλ των πελατών και δεν τους παρέσχε σαφείς και πλήρεις πληροφορίες πριν από τη σύναψη της σύμβασης σχετικά με τους κινδύνους των προϊόντων που αγόρασαν.
- 5 Η εναγομένη τράπεζα άσκησε έκτακτο ένδικο μέσο λόγω δικονομικής παράβασης και αναίρεση κατά της απόφασης του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, η εξέταση των οποίων έγινε δεκτή από το αιτούν δικαστήριο.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 6 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι η Auge δεν νομιμοποιείται ενεργητικώς για να ασκήσει αγωγή εξ ονόματος των μελών της, καθότι τα προϊόντα που αγοράστηκαν δεν είναι κοινής και γενικευμένης χρήσης, αλλά πρόκειται, αντιθέτως, για κερδοσκοπικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα υψηλής οικονομικής αξίας, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στα κοινά καταναλωτικά προϊόντα.
- 7 Κατά την αναιρεσείουσα, η υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως δεν είναι αναγκαία, καθότι η νομιμοποίηση των ενώσεων καταναλωτών είναι ζήτημα που εμπίπτει στο εθνικό δίκαιο, στο οποίο παραπέμπει το δίκαιο της Ένωσης.
- 8 Η Auge, αναιρεσίβλητη, υποστήριξε ότι θεωρεί αναγκαία την υποβολή της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως σχετικά με τη στέρηση από καταναλωτή χρηματοπιστωτικών προϊόντων της συγκεκριμένης ιδιότητας, λόγω του υψηλού ποσού και της πολυπλοκότητας των επενδύσεων, και, επομένως, του δικαιώματος άσκησης αγωγής κατά τραπεζικού ιδρύματος μέσω ένωσης καταναλωτών.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της απόφασης περί παραπομπής

- 9 Το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) υπογραμμίζει ότι το αμφισβητούμενο ζήτημα είναι καθοριστικής σημασίας για την έκδοση απόφασης στο πλαίσιο της ένδικης διαφοράς σχετικά με την ενεργητική νομιμοποίηση της ένωσης Auge να εκπροσωπήσει δικαστικώς τους επενδυτές-μέλη της που μνημονεύονται στην αγωγή ασκώντας αγωγές σχετικά με την εκπλήρωση των υποχρεώσεων παροχής συμβουλών εκ μέρους των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών στο πλαίσιο της MiFID I.
- 10 Γενικά, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) έχει αναγνωρίσει την ενεργητική νομιμοποίηση των ενώσεων καταναλωτών για την προάσπιση των συμφερόντων των μελών τους στο πλαίσιο της άσκησης αγωγών βάσει της MiFID I, μεταξύ άλλων σε ένδικες διαφορές στις οποίες η Auge ήταν διάδικος.
- 11 Εντούτοις, σε δύο συγκεκριμένες αποφάσεις, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) διαπίστωσε την έλλειψη ενεργητικής νομιμοποίησης της Auge, ως ένωσης καταναλωτών, για την προάσπιση των ατομικών συμφερόντων καταναλωτών σε σχέση με επενδύσεις σε χρηματοπιστωτικά προϊόντα κερδοσκοπικού χαρακτήρα και υψηλής οικονομικής αξίας, εκτιμώντας ότι δεν επρόκειτο περί προϊόντων ή υπηρεσιών που προορίζονται πραγματικά για καταναλωτές, καθότι δεν είναι κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης, στο μέτρο που, στην ισπανική νομοθεσία, η εν λόγω νομιμοποίηση των ενώσεων καταναλωτών και χρηστών συνδέεται με την προάσπιση των δικαιωμάτων τους όταν έχουν άμεση σχέση με αγαθά ή υπηρεσίες κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης.
- 12 Στις εν λόγω αποφάσεις, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) έκρινε ότι υπάρχουν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες οι οποίες, ως εκ της φύσεώς τους και των περιστάσεων –λόγω των υψηλών ποσών που αφορούν και του κερδοσκοπικού χαρακτήρα τους–, δεν μπορούν να θεωρηθούν «υπηρεσίες κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης». Τούτο δεν σημαίνει ότι οι συγκεκριμένοι θιγόμενοι επενδυτές δεν μπορούν να ασκήσουν οι ίδιοι αγωγή για την προάσπιση των δικαιωμάτων τους, αλλά ότι δεν δικαιολογείται να πράξουν κάτι τέτοιο μέσω ένωσης καταναλωτών, προκειμένου να μην καταβάλουν τις απαραίτητες δικαστικές εγγυήσεις για την άσκηση των μέσων ένδικης προστασίας και να αποφύγουν τους κινδύνους που απορρέουν από ενδεχόμενη καταδίκη στα δικαστικά έξοδα όλων των βαθμών δικαιοδοσίας.
- 13 Με τον τρόπο αυτόν επιδιώκεται η αποφυγή της κακόβουλης ή καταχρηστικής χρήσης της ειδικής αυτής νομιμοποίησης εκ μέρους των ενώσεων καταναλωτών, με σκοπό την άσκηση του δικαιώματος δικαστικής αρωγής το οποίο ο νόμος αναγνωρίζει στις εν λόγω ενώσεις όταν ασκούν αγωγές για την προάσπιση των συμφερόντων των μελών τους, σε ένδικες διαφορές στις οποίες η ιδιότητα του καταναλωτή απομειώνεται, λόγω των χαρακτηριστικών της ένδικης διαφοράς και της αξίας του αντικειμένου της διαφοράς.

- 14 Το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) δεν έχει υπόψη οποιαδήποτε απόφαση στην οποία το Δικαστήριο αποφάνθηκε ρητώς σχετικά με τις δυνατότητες διαπίστωσης από τα εθνικά δικαστήρια της νομιμοποίησης των ενώσεων καταναλωτών και χρηστών για την άσκηση των δικαιωμάτων που βασίζονται στην MiFID I.
- 15 Τέλος, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) δεν αρνήθηκε ποτέ να αναγνωρίσει την ιδιότητα του καταναλωτή στους επενδυτές που ενεργούν με κερδοσκοπικό σκοπό εκτός της επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητάς τους, ακόμη και αν οι επενδύσεις τους είναι πολύπλοκες ή αφορούν σημαντικά ποσά, πλην όμως αμφισβήτησε την ενεργητική νομιμοποίηση της προμνησθείσας ένωσης σε ορισμένες συγκεκριμένες περιπτώσεις στις οποίες έκρινε, λόγω των περιστάσεων, ότι θα μπορούσε να χωρήσει εξαπάτηση του δικαστηρίου συνιστάμενη στην αποφυγή καταβολής δικαστικών εγγυήσεων και στην αποφυγή των συνεπειών της καταδίκης στα δικαστικά έξοδα λόγω της άσκησης αγωγής μέσω ένωσης καταναλωτών αντί της άσκησης ατομικής αγωγής, κάτι το οποίο αποβαίνει εις βάρος τόσο του αντιδίκου όσο και του Δημόσιου Ταμείου.
- 16 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, πρέπει να ζητηθεί από το Δικαστήριο να αποσαφηνίσει αν, λόγω συγκεκριμένων περιστάσεων, μολονότι το μεγάλο ύψος της επένδυσης ή η πολυπλοκότητά της δεν στερεί από τον επενδυτή την ιδιότητά του καταναλωτή, είναι δυνατόν να περιοριστεί η νομιμοποίηση ένωσης καταναλωτών όσον αφορά την εκπροσώπησή του, σε περίπτωση στην οποία διαπιστώνεται ότι ενδέχεται να χωρήσει εξαπάτηση του δικαστηρίου συνιστάμενη στην αποφυγή της καταβολής δικαστικών εγγυήσεων και στην αποφυγή των συνεπειών της καταδίκης στα δικαστικά έξοδα λόγω της άσκησης αγωγής μέσω ένωσης καταναλωτών αντί της άσκησης ατομικής αγωγής.